

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТРАНСКОРДОННОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Бойко О. М.,
Борзенко О. О.

Дослідженням питань транскордонної взаємодії тривалий час займаються провідні фахівці світу, і необхідно зазначити, що особливого значення питання набуло в період євроінтеграції. Це є пріоритетом в забезпеченні безпеки держави, формуванні національної інноваційної системи, створенні та функціонуванні спільних підприємств, розвитку галузей промисловості на основі інновацій.

При здійсненні дослідження визначено основну проблему, яка є актуальною в період євроінтеграції, зокрема транскордонної взаємодії учасників інноваційного розвитку підприємств.

Особливості транскордонної взаємодії в процесі функціонування спільних підприємств на основі інновацій, у тому числі за рахунок розвитку наукових та індустріальних парків висвітлювали у своїх наукових працях видатні фахівці. Визначено проблеми функціонування спільних підприємств на інноваційних засадах, у тому числі за рахунок створення організаційних форм інноваційної діяльності, які активно досліджуються вченими. Проте потребує більш детального подальшого вивчення, зокрема в розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань діяльності індустріальних парків, які можуть бути механізмами інноваційного розвитку в промисловості.

Постановка завдань полягає у визначенні основних засад транскордонної взаємодії в напрямку створення спільних підприємств на інноваційних засадах, а також розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань розвитку спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

Метою дослідження є визначення особливостей транскордонної взаємодії з врахуванням особливостей міжнародного досвіду функціонування спільних підприємств в сфері інноваційної діяльності.

Основними методами, які використовувались в процесі проведення дослідження є аналіз, статистичний, порівняння, нормативно-правове регулювання.

Узагальнено міжнародний досвід особливостей розвитку транскордонної взаємодії країн Європейського Союзу. Визначено позитивні аспекти інноваційного розвитку та фактори, які стримують розвиток.

Вагомим доробком є розгляд спільних підприємств в умовах євроінтеграції. Також приділено значну увагу розвитку індустріальним паркам як спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

Запропоновано шляхи транскордонної взаємодії. Розроблено пропозиції, які сприятимуть поліпшенню співробітництва у промисловій, науковій та освітній сферах в умовах євроінтеграції.

Галузь застосування результатів дослідження – соціально-економічний розвиток.

Ключові слова: транскордонна взаємодія, інновації, інноваційна діяльність, спеціальні форми організації інноваційної діяльності, індустріальні парки.

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ТРАНСГРАНИЧНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ ПРЕДПРИЯТИЙ

**Бойко Е. Н.
Борзенко Е. А.**

Исследованием вопросов трансграничного взаимодействия длительное время занимаются ведущие специалисты мира, и необходимо отметить, что особое значение вопрос приобрело в период евроинтеграции. Это является приоритетом в обеспечении безопасности государства, формировании национальной инновационной системы, создании и функционировании совместных предприятий, развитии отраслей промышленности на основе инноваций. При проведении исследования определена основная проблема, которая актуальна в период евроинтеграции, в частности трансграничного взаимодействия участников инновационного развития предприятий.

Особенности трансграничного взаимодействия в процессе функционирования совместных предприятий на основе инноваций, в том числе за счет развития научных и индустриальных парков, освещали в своих научных трудах выдающиеся специалисты. Определены проблемы функционирования совместных предприятий на инновационных началах, в том числе за счет создания организационных форм инновационной деятельности, активно исследуемых учеными. Однако требует более детального дальнейшего изучения, в частности, в разработке предложений по совершенствованию законодательных и других нормативно-правовых актов по вопросам деятельности индустриальных парков, которые могут быть механизмами инновационного развития промышленности.

Постановка задач состоит в определении основных принципов трансграничного взаимодействия в направлении создания совместных предприятий на инновационных началах, а также разработке предложений по усовершенствованию законодательных и других нормативно-правовых актов по развитию специальных форм организации инновационной деятельности.

Целью исследования является определение особенностей трансграничного взаимодействия с учетом особенностей международного опыта функционирования совместных предприятий в сфере инновационной деятельности.

Основными методами, которые использовались в процессе проведения исследования, являются анализ, статистический, сравнение, нормативно-правовое регулирование.

Обобщен международный опыт особенностей развития трансграничного взаимодействия стран Европейского Союза. Определены положительные аспекты инновационного развития и сдерживающие развитие факторы.

Весомым наследием является рассмотрение совместных предприятий в условиях евроинтеграции. Также уделено значительное внимание развитию индустриальных парков как специальных форм организации инновационной деятельности. Предложены пути трансграничного взаимодействия.

Разработаны предложения, способствующие улучшению сотрудничества в промышленной, научной и образовательной сферах в условиях евроинтеграции. Область применения результатов исследования – социально-экономическое развитие.

Ключевые слова: трансграничное взаимодействие, инновации, инновационная деятельность, специальная форма организации инновационной деятельности, индустриальные парки.

EUROPEAN EXPERIENCE OF CROSS-BORDER INTERACTION IN INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

**Boiko Olena
Borzenko Olena**

Leading experts of the world have been studying the issues of cross-border interaction for a long time, and it should be noted that the issue acquired particular importance during the period of European integration. This is a priority in ensuring the security of the state, the formation of a national innovation system, the creation and operation of joint ventures, the development of industries based on innovations. The study identified the main problem that is relevant in the period of European integration, in particular, cross-border interaction of participants in the innovative development of enterprises.

The peculiarities of cross-border interaction in the process of functioning of joint ventures based on innovations, including through the development of scientific and industrial parks, were highlighted in their scientific works by outstanding specialists. The problems of the functioning of joint ventures on an innovative basis, including through the creation of organizational forms of innovation, actively studied by scientists, have been identified. However, it requires more detailed further study, in particular, in the development of proposals for improving legislative and other regulatory legal acts on the activities of industrial parks, which can be mechanisms for the innovative development of industry.

The statement of tasks consists in defining the basic principles of cross-border interaction in the direction of creating joint ventures on an innovative basis, as well as developing proposals for improving legislative and other regulatory legal acts for the development of special forms of organizing innovation.

The aim of the study is to determine the features of cross-border interaction, taking into account the specifics of international experience in the functioning of joint ventures in the field of innovation.

The main methods that were used in the research process are analysis, statistical, comparison, legal regulation.

The international experience of the peculiarities of the development of cross-border interaction of the countries of the European Union is generalized.

The positive aspects of innovative development and the factors constraining development are identified.

Consideration of joint ventures in the context of European integration is a significant legacy. Considerable attention is also paid to the development of industrial parks as special forms of organizing innovative activities.

Ways of cross-border interaction are proposed. Proposals have been developed to improve cooperation in industrial, scientific and educational spheres in the context of European integration.

The field of application of the research results is socio-economic development.

Key words: cross-border interaction, innovation, innovation activity, a special form of organization of innovation activity, industrial parks.

JEL Classification: D20; L5; O31.

Актуальність теми дослідження. Відповідно до чинного нормативно-правового законодавства України, зокрема Закону України «Про індустриальні парки» (2013 р.) під поняттям транскордонний індустриальний парк (ТІП) слід розуміти «індустриальний парк, що створюється і функціонує на підставі міжнародного договору України, який укладається між урядами держав або повноважними ними ініціаторами створення. Порядок створення і функціонування таких індустриальних парків регулюється міжнародними договорами України». Метою функціонування ТІП є створення умов для підвищення ефективності діяльності малого та середнього бізнесу.

Постановка проблеми. Найбільш відомими у Європі є транскордонні індустриальні парки Європи, вагоме значення серед яких мають: сервісний центр «Eurode Deinstlusion-szentrum» (Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Нідерландів); європейський Парк науки і бізнесу «AVAN-TIS» (Федеративна Республіка Німеччина, Голландське Королівство); транскордонний промисловий парк «Businesspark Heiligenkreuz-Szentgotthard» (Королівство Угорщина, Австрійська Республіка, Республіка Словенія); промисловий парк «Access» (Австрійська Республіка, Чеська Республіка); транскордонний індустриальний парк «Гмюнд-Чеське Веленіце» (Австрійська Республіка, Чеська Республіка) та ін. [1-3].

На відміну від європейських країн, які тривалий час розвивають мережу індустриальних парків, в Україні створено Реєстр індустриальних (промислових) парків у 2014 р. Станом на 10.12.2021 р. до Реєстру включено 52 індустриальних парків. Але на жаль, в Україні не створено транскордонних індустриальних парків. Діяльність мережі транскордонних індустриальних, які пропонується створити в межах транскордонних регіонів, сформованих на кордоні між Україною та сусідніми з нею державами ЄС, повинна орієнтуватися на стимулювання зовнішньоекономічної діяльності в межах цих транскордонних регіонів, насамперед шляхом реалізації відповідних інноваційно-інвестиційних проектів і забезпечення трансферу технологій з ЄС в Україну. При цьому до основних критеріїв створення таких транскордонних утворень слід віднести локалізацію підприємств переробної промисловості в місцях, наближених до сировинних ресурсів і робочої сили, зниження витрат на транспортно-логістичні послуги та функціонування об'єктів інфраструктури, оптимізацію податкових і митних платежів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжнародного досвіду транскордонної взаємодії досліджують такі вчені-економісти як В. Будкін, М. Лендел, Ю. Макогон, М. Мальський, І. Михасюк, Н. Мікула, О. Мілашовська, С. Мітряєва, А. Мокій, С. Писаренко, І. Тимечко В. Чужиков та ін. Однак у дослідженнях цього напрямку недостатньо уваги приділено взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва в напрямку функціонування транскордонних індустриальних парків.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проблеми розвитку транскордонної взаємодії в напрямку створення та функціонування спільних підприємств на інноваційних засадах, у тому числі за рахунок створення організаційних форм інноваційної діяльності активно досліджуються вченими. Проте вони потребують більш детального подальшого вивчення, зокрема в розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань діяльності наукових парків, індустриальних та технологічних парків, кластерів, які можуть бути механізмами інноваційної діяльності конвергенційних процесів економічного розвитку.

Постановка завдання, мети дослідження. Постановка завдань полягає у визначенні основних засад транскордонного співробітництва в напрямку створення спільних підприємств на інноваційних засадах, а також розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань розвитку організаційних форм інноваційної діяльності.

Метою дослідження є визначення особливостей транскордонної взаємодії з врахуванням особливостей міжнародного досвіду функціонування спільних підприємств та спеціальних форм організації інноваційної діяльності.

Методи проведення досліджень. Основними методами, які використовувались в процесі проведення дослідження є аналіз, статистичний, порівняння, нормативно-правове регулювання.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). У транскордонних індустриальних парках, які будуть створюватися в межах українсько-польського, українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського транскордонних регіонів, доцільно запроваджувати ті види спеціалізації суб'єктів виробничої діяльності, що максимально відповідатимуть специфіці промислового потенціалу відповідного

транскордонного регіону. Так зокрема, на території Закарпатської області, яка багата значними покладами корисних копалин, може здійснюватися переробка матеріалів мінерального походження для потреб будівельної промисловості регіону, а також для використання на хімічних та фармацевтичних підприємствах сусідніх Угорщини, Словаччини і Польщі. Крім того, на Закарпатті можуть ефективно функціонувати індустріальні парки, орієнтовані на використання місцевої робочої сили для роботи на автомобілебудівних підприємствах, створених за участі угорського та словацького капіталу у співпраці з машинобудівними корпораціями інших країн ЄС.

В українсько-польському транскордонному регіоні, крім автомобілебудівної спеціалізації транскордонних індустріальних парків і промислових зон, активно може розвиватися також транскордонне підприємство у харчовій і переробній промисловості, а також сфері агробізнесу, що зумовлено сприятливими умовами сільських територій лісостепової та поліської зон Львівської і Волинської областей.

В українсько-румунському транскордонному регіоні, а також гірських районах українсько-польського, українсько-словацького та українсько-угорського транскордонних регіонів є всі передумови для розвитку промислових зон, орієнтованих на ефективне функціонування підприємств деревообробної та меблевої промисловості, яка є традиційно важливою для прикордонних територій кожної з цих країн.

Водночас, слід акцентувати увагу на тому, що функціонування транскордонних індустріальних парків не лише дають змогу використовувати додаткові ефекти від їхнього створення по обидва боки кордону. Вони також розподіляють економічні ризики на всіх учасників проекту, що має обов'язково враховуватися органами місцевого самоврядування прикордонних територій України та сусідніх із нею держав.

Що ж стосується Кіровоградської області, яка може створювати транскордонні індустріальні парки на своїй території, до основних видів діяльності, які можуть сформувати основу її соціально-економічного розвитку, необхідно віднести:

- виробництво олії та тваринних жирів (КВЕД 10.4) – визначена на основі поточної сильної спеціалізації (коефіцієнт – 8,091, найвищий серед відібраних галузей), високої частки зайнятих у галузі (3,3% загальної зайнятості в регіоні); позитивної динаміки щодо виробництва продукції (зростання на 15,4% – у 2017 р.). Олієжирова галузь становить в середньому майже 60% від загального обсягу реалізації продукції харчової промисловості в області та займає четверту частину валової доданої вартості у промисловості (24,5%). Інноваційний потенціал галузі, в основному, обумовлений високою часткою підприємств, які впровадили інноваційні процеси та маркетингові інновації (частка підприємств, які впровадили інновації за типом інновацій за період 2014-2016 рр.: інноваційні види продукції – 8%, інноваційні технологічні процеси – 15%, маркетингові інновації – 15% до загальної кількості опитаних підприємств відповідного виду економічної діяльності в регіоні);

- виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства (КВЕД 28.3) – це галузь, яка була визначена на основі поточної сильної спеціалізації (коефіцієнт – 5,359), за рахунок відносно високої частки зайнятих у галузі (1,7% загальної зайнятості в регіоні); потенціалу економічного зростання щодо виробництва продукції (на 10,1% – у 2017 р.). Частка реалізованої продукції цієї галузі в загальному обсязі реалізованої промислової продукції машинобудування в області зросла до 39,4% (2017 р.). Галузь займає 2,3% валової доданої вартості у промисловості. Більше третини підприємств галузі впроваджують інновації, зокрема інноваційні види продукції (28,6%), процеси вдосконалення методів її обробки або виробництва (28,6%), організаційні інновації (14,3%), маркетингові інновації (28,6%). [4-6].

Інші види економічної діяльності, які характеризуються високим рівнем інноваційної діяльності або високими темпами економічного зростання, на даний час не володіють достатньою економічною потужністю, щоб стати «точками» економічного зростання для окремих сфер діяльності Кіровоградської області.

Аналізуючи дані щодо європейського досвіду діяльності транскордонних індустріальних парків можна зазначити наступне:

- цілі створення ТІП у різних країнах визначаються пріоритетністю завдань, які стоять перед тією чи іншою державою або регіоном;

- характерними рисами у створенні та розвитку ТІП є: розташування поблизу населеного пункту; близькість до сировини та матеріальних ресурсів; наявність розвиненої інфраструктури; земельна ділянка, на якій розташований ТІП, визначена юридично та окреслена; наявність висококваліфікованих спеціалістів; професійна та ефективна система організації під'їзних шляхів, місця стоянки вантажного та легкового автотранспорту, зони завантаження/розвантаження, контрольної-пропускної зони; орієнтація на зростання експорту тощо;

- залежно від виду послуг, що надаються резидентам ТІП, вирізняють декілька типів ТІП: Greenfield-парк, Brownfield-парк, Комплексний, Еко-індустріальний парк;

- індустріальний парк пропонує унікальну цінність для резидентів, має чіткі виробничі (орієнтовані на виробництво), технологічні (орієнтовані на науково-технічні дослідження та розвиток технологій) пріоритети, пов'язані з історичним розвитком території;

- ТІП може бути створений державою, муніципалітетом чи приватною компанією. Існують різноманітні програми щодо створення на функціонування транскордонних індустріальних парків, основні характеристики яких наведено на прикладі Австрії;

- ТІП мають декілька моделей власності: державне володіння та управління ТІП; приватне володіння та управління ТІП; державно-приватне партнерство або спільні підприємства, які спільно створюються між державою та приватним сектором в межах ТІП;

- девелопер займається пошуком та залученням інвесторів із найбільших міжнародних та вітчизняних корпорацій, незалежних спеціалізованих компаній, тощо. Основні функції девелопера полягають у наданні консалтингових послуг, зокрема консультації з питань міжнародного та державного права, методології ведення бухгалтерського обліку та застосування нормативних актів у виробничій та комерційній діяльності, техніки безпеки; наданні в користування виробничих і невиробничих активів; забезпеченні електроенергією, газом, водою, а також виокремленні питань розвитку цифрової економіки; відведенні, очищенні та утилізації стоків; наданні в користування транспортних шляхів, наданні послуг з вантаження/розвантаження, тощо.

Під інституційно-правовим забезпеченням відносин у сфері функціонування транскордонної кооперації пропонується розуміти зв'язки між різними суб'єктами та державними/місцевими органами влади, що формуються в процесі їх організації та функціонування, які забезпечуються дією нормативно-правового регулювання. Таке регулювання повинно здійснюватися на засадах максимального узгодження інтересів держави, регіону та бізнесу.

Інституційно-правове забезпечення розвитку транскордонної кооперації України з країнами-сусідами складають [7-15]:

- загальні європейські нормативні документи, які стосуються питань функціонування та розвитку регіонів («Європейська хартія місцевого самоврядування» (1985 р.), «Хартія конгресу місцевих і регіональних влад Європи» (1994 р.), «Європейська хартія регіонального просторового планування» (1983 р.) та ін.;
- європейське законодавство у сфері транскордонної кооперації («Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами» (1980 р.) та протоколи до неї;
- європейські документи з питань регулювання транскордонної кооперації («Київська конвенція щодо спрощення та гармонізації митних процедур» (1999 р.), «Конвенція про комбіновані перевезення», «Європейська хартія регіональних мов і мов меншин» (1992 р.) та ін.;
- національне законодавство європейських країн та ін.

Серед них вагоме значення має документ, який визначає мету державної політики у сфері транскордонної кооперації, принципи та форми державної підтримки, особливості фінансового забезпечення, повноваження суб'єктів транскордонної кооперації України – Закон України «Про транскордонне співробітництво» (2004 р.). В даному Законі, транскордонне співробітництво (кооперація) визначено як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначено їх національним законодавством».

Метою транскордонної кооперації слід вважати розвиток соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами та учасниками транскордонної кооперації.

В ст. 5 Закону України «Про транскордонне співробітництво» зазначено, що транскордонна кооперація може здійснюватись: в межах створеного євро регіону; на основі укладення угод про транскордонну кооперацію в окремо визначених напрямках економічної діяльності; шляхом встановлення контактів між суб'єктами транскордонної кооперації на взаємовигідних умовах. В окремих районах країни у зв'язку з військовою агресією Росії та частковою окупацією російськими військами території південно-східної України місцеве самоврядування регулюється Законом України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» (2014 р.).

У 2014 р. підписано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Визначено основні напрями і завдання державної політики стимулювання розвитку індустріальних парків, які передбачають застосування комплексу заходів, а саме: гармонізацію нормативно-правової бази у сфері створення та розвитку індустріальних парків згідно з європейською моделлю; законодавче забезпечення механізму створення транскордонних індустріальних парків; у період здійснення реформи з децентралізації повинні зрости вплив і відповідальність місцевих органів влади стосовно створення та розвитку індустріальних парків; реалізація ефективної політики розвитку індустріальних парків, яка є можливою у контексті проведення комплексу заходів щодо суттєвого покращення інвестиційного клімату регіону; опрацювання моделей застосування механізму державно-приватного партнерства з метою залучення недержавних інвестиційних ресурсів для розбудови індустріальних парків, насамперед щодо керуючої організації, облаштування інфраструктури; опрацювання механізму залучення коштів міжнародних донорів та кредитних ресурсів для облаштування інфраструктури індустріальних парків; розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ), шляхом розширення державної підтримки підприємницьких ініціатив за рахунок створення сприятливих умов для розбудови бізнесу, збільшення поінформованості підприємців, сприяння доступу до програм підтримки підприємств, які займаються виробничо-комерційною діяльністю тощо; розроблення державної програми організації і фінансового стимулювання індустріальних парків, реалізація програм сприяння виходу підприємств індустріального парку на зовнішні ринки, проведення спільних маркетингових досліджень; створення та реалізація програм професійної підготовки кадрів, у тому числі шляхом коригування навчальних планів, діяльності установ професійної освіти, спільної організації програм перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, стажувань; посилення ролі соціальної відповідальності бізнесу.

У напрямку реалізації регіональної політики щодо розвитку транскордонної кооперації актуальності набуває постанова Кабінету Міністрів України, якою затверджено «Державну програму розвитку транскордонного

співробітництва на 2016-2020 роки» (2016 р.), а також «Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року» (2014 р.), у якій визначено основні завдання, бар'єри та шляхи їх подолання.

Створення та розвиток транскордонних індустріальних парків може сприяти частковому вирішенню наступних цілей та задач, які визначені в «Державній стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 роки» (Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695): стимулювання розвитку «точок зростання» та підтримки економічно менш розвинутих територій країни; формування сприятливого інвестиційного клімату, позитивного інвестиційного іміджу та просування на зовнішній ринок інвестиційних можливостей регіонів; розвиток інфраструктури територій, винесення промислових зон за межі міст; залучення інвестицій у будівництво та/або реконструкцію вулично-дорожньої мережі, інженерної та соціальної інфраструктури міст, поліпшення транспортної доступності в межах регіону; підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіону через удосконалення регіональної інвестиційно-інноваційної інфраструктури, а також системи правової, кадрової та інформаційної підтримки інноваційної діяльності; підтримка формування на основі наявних потужностей науково-дослідних та освітніх установ (закладів) територій, розвиток інтелектуального капіталу, стимулювання співробітництва між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами регіону; підтримка інтегруючої ролі населених пунктів як центрів економічного та соціального розвитку; посилення взаємодії в системі «органи місцевого самоврядування – бізнес-група»; використання потенціалу та механізму державного замовлення для налагодження виробництва окремих видів продукції в рамках індустріального парку; створення умов для продуктивної праці населення, для підвищення рівня заробітної плати в регіоні, розв'язання проблеми зайнятості населення та маятникової міграції, активізація економічної ініціативи, розвиток підприємництва на місцевому рівні.

Україна має спільний кордон з Республікою Білорусь, Словацькою Республікою, Румунією, Угорщиною, Польщею, Російською Федерацією та Республікою Молдова. Це так звана прикордонна територія, під якою необхідно розуміти «адміністративно-територіальну одиницю різного рівня, розташовану безпосередньо коло державного кордону».

Прикордонні території України поділяють на транскордонні регіони – «території, які охоплюють суміжні прикордонні регіони сусідніх двох або більше країн, на якій реалізується транскордонне співробітництво». В Україні виділяють декілька видів транскордонних регіонів, які складаються з прикордонних територій, зокрема: за участю регіонів нових держав-членів ЄС; за участю регіонів держав-країн СНД; морський транскордонний регіон.

Сучасна ситуація у сфері створення та діяльності транскордонних індустріальних парків в Україні характеризується наявністю низки проблем, які потребують вирішення, зокрема:

- недосконалість договірно-правових відносин у частині регулювання питань використання земельних ділянок державної і комунальної власності, на яких можуть бути створені транскордонні індустріальні парки (в частині використання виключно договорів оренди землі);

- відсутність чітко встановленого переліку видів діяльності, які доцільно впроваджувати в межах транскордонних індустріальних парків. Така ситуація може призвести до того, що вже діючі підприємства (поза межами транскордонних індустріальних парків) з метою отримання встановлених законодавством преференцій будуть зацікавлені переносити свої виробництва в транскордонні індустріальні парки без запровадження нових видів виробництва;

- недосконалість норм чинного законодавства, зокрема в частині визначення оптимальних форм стимулювання залучення інвестицій, необхідних для облаштування транскордонних індустріальних парків шляхом звільнення від сплати ввізного мита на устаткування, обладнання та комплектуючих до них матеріалів.

З метою подальшого створення та розвитку транскордонних індустріальних парків в Україні необхідно здійснити заходи, які спроможні скоординувати роботу влади, науки, освіти та бізнесу. Зокрема це стосується питань:

- удосконалення нормативно-правової бази з питань транскордонної кооперації та функціонування транскордонних індустріальних парків;

- організації навчання представників основних груп (підготовка навчальної літератури та навчальних посібників з питань функціонування транскордонних індустріальних (промислових) парків; введення навчального курсу, модулів у вищих навчальних закладах, центрах підготовки і перепідготовки кадрів; формування груп менторів з питань створення та розвитку індустріальних парків);

- створення на міжнародному та національному рівнях мережі організацій, які займаються питаннями функціонування транскордонної кооперації, у тому числі у сфері розвитку транскордонних індустріальних парків;

- підготовки та перепідготовки керівників проектів з питань виявлення транскордонних індустріальних ініціатив, зокрема в напрямку функціонування транскордонних індустріальних парків;

- розробки методичних рекомендацій відносно створення та розвитку транскордонних індустріальних парків, зокрема з питань виявлення транскордонних ініціатив функціонування транскордонних індустріальних (промислових) парків; механізмів підтримки та інструментів розвитку функціонування транскордонних індустріальних парків; ведення статистичної звітності з питань функціонування транскордонних індустріальних (промислових) парків; розроблення пропозицій з питань організації прикордонної торгівлі виготовленими товарами підприємствами транскордонних індустріальних парків;

- узагальнення та імплементації європейського досвіду з питань створення і розвитку транскордонних індустріальних парків;

- створення на національному та регіональному рівнях постійно діючого органу з питань впровадження транскордонних індустріальних парків;
- створення веб-сайту та загальнонаціональної бази даних з питань функціонування транскордонних індустріальних парків;
- розробка «Стратегії функціонування транскордонних індустріальних (промислових) парків» та «Концепції спільного розвитку транскордонного регіону»;
- підготовки регіональної дорожньої карти у напрямку реалізації «Стратегії функціонування транскордонних індустріальних (промислових) парків»;
- удосконалення механізму фінансування проєктів транскордонної кооперації у сфері створення і розвитку транскордонних індустріальних парків; та інше.

Також необхідно відзначити, що чинний Закон України «Про індустріальні парки» не виступає повноцінною нормативною основою співпраці держави та приватних суб'єктів, оскільки не встановлює чіткої регламентації прав, обов'язків, ризиків та відповідальності державного та приватних партнерів стосовно всіх аспектів господарського розвитку, здійснення та регулювання діяльності індустріального парку.

За останні кілька років обговорюється питання щодо розширення інструментів стимулювання діяльності індустріальних парків. Зокрема це стосується Проєкту Закону «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні зміни «Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки за допомогою індустріальних парків» (номер реєстрації 2554 а-д від 25.04.2016 р.), а також Проєкту Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо розвитку виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки через індустріальні парки «(номер реєстрації 2555 а-д від 25.04.2016 р.). Це встановлення дієвих податкових та митних стимулів для резидентів ІП типу Greenfield-парк.

Висновки. На сьогодні актуальним є Проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках» (номер реєстрації 3724 від 23.06.2020 р.), а також Проєкт Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках» (номер реєстрації 3725 від 23.06.2020 р.). Метою законопроєктів є сприяння залученню іноземних та вітчизняних інвестицій у створення нових виробництв шляхом розвитку індустріальних парків.

Підтримуючи законодавчі ініціативи, спрямовані на підвищення ефективності вітчизняної науки і створення цивілізованих механізмів використання результатів наукової діяльності з метою забезпечення економічних і суспільних потреб, звертаємо увагу на певні недоліки, присутні у Проєкті Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках». Зокрема необхідно зазначити, що відповідно до законопроєкту в Статті 287. Особливості оподаткування митом деяких товарів 6. При ввезенні на митну територію України від оподаткування митом пропонується звільнити устаткування, обладнання та комплектуючі до них (крім підакцизних товарів), що ввозяться керуючими компаніями індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних парків, для облаштування індустріальних парків та/або для подальшого здійснення господарської діяльності у переробній промисловості, а також науково-дослідній діяльності, діяльності у сфері інформації і телекомунікацій. В Митному кодексі України прописано у частині 8, що «звільняються від оподаткування ввізним митом складові (матеріали, вузли, агрегати, устаткування та комплектувальні вироби) (далі - товари), що ввозяться на митну територію України в митному режимі імпорту для використання у виробництві продукції оборонного призначення, визначеної згідно із законом, якщо замовником такої продукції є державний замовник, визначений Кабінетом Міністрів України, за такими кодами товарів згідно з УКТ ЗЕД». Як бачимо, в законопроєкті запропоновано акцентувати увагу на розвиток індустріальних парків переважно за такими видами економічної діяльності переробної промисловості як інформації і телекомунікації, а також вже прописаної у Митному кодексі України оборонної промисловості. На нашу думку необхідно було б виокремити всі сфери економічної діяльності переробної промисловості, які характерні для здійснення господарської діяльності в індустріальних парках України. Це ж стосується і законопроєкту «Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках», зокрема мова йде про другу частину статті 289-1 Податкового кодексу України.

У законопроєкті «Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках» необхідно також передбачити встановлення переліку документів, які необхідно буде подати до митного оформлення для отримання податкових пільг по сплаті ввізного мита при ввезенні товарів.

Що ж стосується внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки» необхідно відмітити, що запропонована стаття 11. Об'єкти, що можуть розміщуватися у складі індустріального парку накладається технічно на вже існуючу Статтю 11. Правові форми та порядок використання земель у межах індустріальних парків.

Стаття 34 Державна підтримка облаштування індустріальних парків 4. «З метою державної підтримки створення та функціонування індустріальних парків керуючим компаніям та ініціаторам створення - суб'єктам господарювання за рахунок коштів, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік,

надаються безвідсоткові кредити (позики), цільове фінансування на безповоротній основі для облаштування індустріальних парків» дублює, але з уточненням проєктний пункт «5. З метою державної підтримки створення та функціонування індустріальних парків керуючим компаніям, ініціаторам створення – суб'єктам господарювання та учасникам індустріальних парків за рахунок коштів, передбачених законом про Державний бюджет України здійснюється компенсація п'ятдесяти відсотків витрат на підключення та приєднання до електромереж».

На нашу думку Проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках» (номер реєстрації 3724 від 23.06.2020 р.), а також Проєкт Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України, спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках» (номер реєстрації 3725 від 23.06.2020 р.) є перспективними і можуть бути прийнятими з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій.

Комітет з питань інтеграції в Європейський Союз ВРУ розглядав два законопроєкти, що передбачають створення і стимулювання діяльності індустріальних парків. Зокрема, це проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки» щодо спрощення створення та стимулювання діяльності індустріальних парків (номер реєстрації 4416 від 24.11.2020 р.), який передбачає полегшення механізму доступу до участі в індустріальних парках, введення додаткових стимулів, таких як кредитування та державні інвестиції в їх інфраструктуру. За своєю метою він не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, але вимагає укладення Антимонопольного комітету України щодо впливу на конкуренцію. Аналогічний висновок отримав і альтернативний проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки», спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках (номер реєстрації 4416-1 від 10.12.2020 р.). Даний проєкт Закону прийнято за основу 07.09.2021 р. Метою прийнятого документу є сприяння залученню прямих інвестицій у створення нових виробництв через механізм індустріальних парків задля перетворення їх на рушійну силу економічного та промислового розвитку шляхом запровадження низки інвестиційних стимулів, що відповідають сучасним світовим тенденціям та підвищать конкурентоспроможність вітчизняних індустріальних парків.

Відповідно до Закону, можна виділити такі стимули для розвитку індустріальних парків як: визначення об'єктів, що можуть розміщуватися у складі індустріального парку; компенсація керуючим компаніям, ініціаторам створення – суб'єктам господарювання та учасникам індустріальних парків п'ятдесяти відсотків витрат на підключення та приєднання до електромереж; компенсація учасникам індустріальних парків відсоткових платежів за кредитами у залежності від частки експорту продукції власного виробництва у загальному доході від їх господарської діяльності; часткова компенсація інвестицій учасників індустріальних парків у створення виробництва, здійснених протягом перших трьох років господарської діяльності в межах індустріального парку.

Реалізація таких стимулів розвитку індустріальних парків сприятиме перетворенню вітчизняних індустріальних парків на каталізатор промислового розвитку та залученню прямих інвестицій в українську економіку. Це забезпечить зростання рівня зайнятості населення і зменшення відтоку кваліфікованих кадрів за кордон; зростання реальних доходів громадян, збільшення не сировинного випуску та експорту; збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів та фінансування соціальних ініціатив; закладення фундаменту для випереджаючого розвитку економіки України у довгостроковій перспективі; створення сприятливого інвестиційного клімату; зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності; створення сприятливих умов для ділової активності та розвитку, в тому числі, малого і середнього підприємництва.

Список використаних джерел

1. Єгоров І. Ю., Бойко О. М., Грига В. Ю. *Індустріальні парки в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія*. НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Науково-дослідний економічний інститут. К., 2015. 140 с.
2. Мікула Н. А., Засадко В. В. *Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції: монографія*. К.: НІСІД, 2014. 316 с.
3. *Program sasiędzstwa INTERREG III A / TACIS CBC Polska – Białorus – Ukraine 2004-2006: podrecznik wnioskodawcy*. Warszawa: s.n., 2005. 128 s.
4. Єгорова О. О. *Транскордонні індустріальні парки: зарубіжний досвід і перспективи створення в Україні*. URL: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201481/120.html>
5. *Agreement Between the Government the Republic of Austria and the Government of the Republic of Austria and the Government of the Republic of Hungary regarding Railway Transit at the Austria-Hungarian Industrial Park Located in the Vicinity of the City of Szentgotthard: міжнародний документ*. URL: <http://www.untreaty.un.org/unts/144078-158780/16/9/7655.pdf>
6. *Access Industrial Park Gmund-Ceske Velenice*. URL: <http://www.access.co.at>
7. *Businesspark Heiligenkreuz-Szentgotthard*. URL: <http://www.wibag.at/index.php?id=266>
8. Єгорова О. О. *Транскордонні функціональні одиниці спеціальних правових режимів економічної діяльності*. URL: http://www.confrontact.com/2012_02_17/2012_strategy1/26_Egorova.htm.
9. *Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. Редактор В.С. Краєвіє. Львів, 2015. 52 с.*

10.Бойко О. М. *Можливості використання нових форм організації виробництва високотехнологічної продукції в ході реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС НАН України / Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості: наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця та чл.-кор. НААН України Т.О. Осташко; ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».* К. 2016. С.178-180.

11.Бойко О. М. *Особливості сучасних механізмів стимулювання індустріальних парків як інструмента розвитку інноваційної діяльності в Україні / Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика. Збірник доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 квітня 2015 р.). КНТУ. Кіровоград: Ексклюзив-Систем, 2015. С. 22-25.*

12.Бойко О. М. *Індустріальні парки як нова організаційна форма неіндустріальної трансформації промислового потенціалу країни. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Наук. ред. І.Г. Манцуров. К., 2013. Вип. 12 (151). С. 121-128.*

13.Бойко О. М. *Особливості механізмів стимулювання розвитку індустріальних парків в Україні. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Наук. ред. І.Г. Манцуров. К., 2014. Вип. №6 (157). С. 84-89.*

14. Olena Boiko, Svitlana Kucherenko, Liudmyla Levaieva, Yuliia Horodnichenko *Innovation and investment fundamentals of the development of enterprises of the G7 countries during the period of globalization challenges. Journal of Hygienic Engineering and Design, Vol. 31. 2020. pp. 97-115.*

15.Борзенко О. О., Бойко О. М. *Міжнародний досвід конвергенційних процесів в напрямку створення спільних підприємств на інноваційних засадах. Економічний вісник університету. Збірник наукових праць учених і аспірантів. Переяслав-Хмельницький, 2020. Вип. 46. С. 49-65.*

References

1. Yehorov I. Yu., Boiko O. M., Hryha V. Yu. (2015). *Industrialni parky v Ukraini: problemy stanovlennia ta perspektyvy rozvytku [Industrial parks in Ukraine: problems of formation and prospects of development] : monohrafiia. NAN Ukrainy, DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy», Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy, Naukovo-doslidnyi ekonomichnyi instytut. K., 140 s.*

2. Mikula N. A., Zasadko V. V. (2014). *Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy v konteksti yevrointehratsii [Cross-border cooperation of Ukraine in the context of European integration] : monohrafiia. K.: NISID, 316 s.*

3. *Program sasiedztwa INTERREG III A / TACIS CBC Polska – Bialorus – Ukraine 2004-2006: podrecznik wnioskodawcy. Warszawa: s.n., 2005. 128 s.*

4. Yehorova O. O. *Transkordonni industrialni parky: zarubizhnyi dosvid i perspektyvy stvorennia v Ukraini [Cross-border industrial parks: foreign experience and prospects for creation in Ukraine]. URL: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201481/120.html>*

5. *Agreement Between the Government the Republic of Austria and the Government of the Republic of Austria and the Government of the Republic of Hungary regarding Railway Transit at the Austria-Hungarian Industrial Park Located in the Vicinity of the City of Szentgotthard: mizhnarodnyi dokument. URL: <http://www.untreaty.un.org/unts/144078-158780/16/9/7655.pdf>*

6. *Access Industrial Park Gmund-Ceske Velenice. URL: <http://www.access.co.at>*

7. *Businesspark Heiligenkreuz-Szentgotthard. URL: <http://www.wibag.at/index.php?id=266>*

8. Yehorova O. O. (2012). *Transkordonni funktsionalni odynytsi spetsialnykh pravovykh rezhymiv ekonomichnoi diialnosti [Cross-border functional units of special legal regimes of economic activity]. URL: http://www.confrontact.com/2012_02_17/2012_strategy1/26_Egorova.htm.*

9. *Rozvytok transkordonnoho spivrobitnytstva [Development of cross-border cooperation]: naukovo-analitychna dopovid / NAN Ukrainy. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy»; nauk. Redaktor V.S. Kravtsiv. Lviv, 2015. 52 s.*

10.Boiko O. M. (2016). *Mozhlyvosti vykorystannia novykh form orhanizatsii vyrobnytstva vysokotekhnolohichnoi produktsii v khodi realizatsii Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS NAN Ukrainy [Possibilities of using new forms of organization of production of high-tech products during the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU NAS of Ukraine] / Implementatsiia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS: ekonomichni vykyky ta novi mozhlyvosti: naukova dopovid / za red. akad. NAN Ukrainy V.M. Heitsia ta chl.-kor. NAAN Ukrainy T.O. Ostashko; DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy». K., 178-180.*

11.Boiko O. M. (2015). *Osoblyvosti suchasnykh mekhanizmv stymuliuвання industrialnykh parkiv yak instrumenta rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Features of modern mechanisms for stimulating industrial parks as a tool for the development of innovation in Ukraine] / Efektyvni modeli upravlinnia v suchasnykh umovakh: teoriia i praktyka. Zbirnyk dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (17 kvitnia 2015 r.). KNTU. Kirovohrad: Ekskluzyv-System, 22-25.*

12.Boiko O. M. (2013). *Industrialni parky yak nova orhanizatsiina forma neoindustrialnoi transformatsii promyslovoho potentsialu krainy [Industrial parks as a new organizational form of neo-industrial transformation of the country's industrial potential]. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine: Zbirnyk naukovykh prats, 12 (151). 121-128.*

13. Boiko O. M. (2014). *Osoblyvosti mekhanizmv stymuliuвання rozvytku industrialnykh parkiv v Ukraini [Features of mechanisms to stimulate the development of industrial parks in Ukraine]. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine: Zbirnyk naukovykh prats, 6 (157). 84-89.*

14. Olena Boiko, Svitlana Kucherenko, Liudmyla Levaieva, Yuliia Horodnichenko (2020). *Innovation and investment fundamentals of the development of enterprises of the G7 countries during the period of globalization challenges*. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 31. 97-115.

15. Borzenko O. O., Boiko O. M. (2020). *Mizhnarodnyi dosvid konverhentsiinykh protsesiv v napriamku stvorennia spilnykh pidpriemstv na innovatsiinykh zasadakh [International experience of convergence processes in the direction of creating joint ventures on an innovative basis]*. *Ekonomichnyi visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University. Pereiaslav-Khmelnytskyi*, 46. 49-65.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Бойко Олена Миколаївна, к.е.н., с.н.с., стипендіат НАН України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, пров.н.с. відділу Інноваційної політики, економіки та організації високих технологій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

e-mail: bhelena@ukr.net

Борзенко Олена Олександрівна, д.е.н., професор, завідувач сектором міжнародних фінансових досліджень ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

e-mail: slozko2003@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Бойко Елена Николаевна, к.э.н., с.н.с., стипендиат НАН Украины, Лауреат Премии Президента Украины для молодых ученых, вед.н.с. отдела инновационной политики, экономики и организации высоких технологий ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

e-mail: bhelena@ukr.net

Борзенко Елена Александровна, д.э.н., профессор, заведующая сектором международных финансовых исследований ГО «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

e-mail: slozko2003@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHORS

Boiko Olena, Ph.D., Senior Scientist, National Academy of Sciences of Ukraine Fellow, winner of the President of Ukraine for the premiums of young scientists ved.n.s. Division of ynnovatsyonnoy politics, economy and high tech SU organization «Institute of Economics and prediction of NAS of Ukraine»

e-mail: bhelena@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6567-1679>

Borzenko Olena, Dr. habil., Professor, Chief of Section for International Financial ResearchSI «Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine»

e-mail: slozko2003@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1017-5942>

Подано до редакції 04.12.2021

Прийнято до друку 20.12.2021

УДК 314.17:331.5

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-51-66-73>

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СФЕРІ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Коваль С. П.

Предметом статті є дослідження проблем управління ризиками, пов'язаних, зокрема, з розбіжностями офіційних і фактичних оцінок оплати праці. Найважливіше значення для ефективного управління ризиками має адекватне інформаційне забезпечення, яке включає широкий спектр різних видів інформації: статистичної, економічної, комерційної, фінансової, юридичної, технічної тощо. У дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні методи: аналізу та синтезу, аналогії та порівняння, статистичних оцінок та ін.

Результати роботи. Висвітлено особливості деяких методів порівняння офіційних і фактичних оцінок оплати праці на основі принципів аудиторських перевірок. Результати дослідження можуть бути використані всіма зацікавленими сторонами, у тому числі органами державної виконавчої влади при вдосконаленні механізмів реалізації соціально-економічної політики зайнятості та державного регулювання ринку праці України у сфері оплати праці.

Висновки. 1. На основі методів порівняння офіційних і фактичних оцінок заробітної плати відповідно до встановлених критеріїв надано умовно-позитивний висновок щодо достовірності та законності інформації, відображеної у фінансовій звітності, за результатами проведених операцій щодо процесу оплати праці у 2020 році.

2. Основними завданнями, які мають бути спрямовані на вирішення проблем стосовно управління ризиками шляхом аудиту розрахунків з оплати праці, визначено: